

Sveobuhvatan uvod u njemačku dječju književnost

Kümmerling-Meibauer, Bettina. 2012. *Kinder- und Jugendliteratur. Eine Einführung*. [Dječja književnost i književnost za mladež. Uvod]. Darmstadt: WBG (Wissenschaftliche Buchgesellschaft). 156 str. ISBN 978-3-534-23546-9

U jednoj od svojih novijih knjiga ova svjetski priznata njemačka teoretičarka i povjesničarka književnosti pruža više nego što bi se to dalo naslutiti iz samoga naslova koji sugerira da je riječ tek o sažetom uvodu u dječju književnost i književnost za mladež. Osim što, uz već poznate književnoteorijske pristupe, predstavlja najnovije trendove u proučavanju književnosti za djecu i mladež, Kümmerling-Meibauer u knjizi ne donosi samo povijesni pregled razvoja dječje književnosti od srednjega vijeka do danas, već i usustavljene, detaljne analize odabranih kanonskih djela njemačke dječje književnosti u rasponu od gotovo dvije stotine godina. Time ova knjiga predstavlja jedan od *novuma* među djelima sekundarne literature na njemačkom jeziku, koja se inače posvećuju isključivo ili pretežito samo jednome od navedenih aspekata dok ostale tek šturo spominju kao što je slučaj primjerice u djelima Freunda, Wilda, Ewersa, Schikorsky ili spisateljskoga dvojca Weinkauff i Glasenapp s njemačkoga govornoga područja.

Kümmerling-Meibauer svoju knjigu upućuje širokom krugu potencijalnih čitatelja – od zaljubljenika u dječju književnost koji žele doznati nešto više o tome području, preko studenata književnosti i germanistike, kojima može poslužiti kao vrijedan priručnik tijekom studija, pa sve do znanstvenika koji proučavaju kako povijesni razvoj tako i najnovije trendove u istraživanju dječje književnosti i književnosti za mladež. Kako to u sažetom uvodu navodi sama autorica, ona želi „studentima, znanstvenicima i svima koje zanima dječja književnost i književnost za mladež predočiti koje se sve zanimljive perspektive otvaraju pri proučavanju dječje književnosti. [...] Iako danas postoji gotovo nepregledna ponuda medijskih sadržaja za djecu i mlade, susret s knjigom i tekstovima dječje književnosti i dalje ima izrazito važnu ulogu“ (7).

Knjiga je objavljena u renomiranoj seriji *Einführungen Germanistik* izdavačke kuće Wissenschaftliche Buchgesellschaft čija izdanja obrađuju razna područja u okviru proučavanja njemačkoga jezika i kulture – od lingvističkih, sociokulturnih, metodičko-didaktičkih do književnopovijesnih, odnosno književnoteorijskih razmatranja pri čemu se obraćaju širem, no ipak donekle posvećenom čitateljskom krugu. Jedno od obilježja tih uvoda u germanistiku s različitih stajališta jest i obim samih publikacija koje u pravilu ne premašuju 160 stranica. To nepisano pravilo slijedi i ovo izdanje sa svojih 156 stranica, a da usprkos tome unutar pet jasno strukturiranih poglavlja obuhvaća raznorodna i međusobno povezana područja proučavanja dječje književnosti. Osim što je djelo pisano izrazito razumljivim, no istodobno bogatim jezikom, čitanje i opetovana uporaba priručnika uvelike je olakšana isticanjem ključnih pojmova, fizički izdvojenih u stupcima uz tekst. Samostalno korištenje ovoga priručnika olakšava i činjenica da se pojmovi koji se rabe u povijesnome pregledu i analizi pojedinih književnih djela, pojašnjavaju u prethodnim poglavljima, a tijekom obrađivanja neke problematike autorica se referira i na brojnu znanstvenu i stručnu literaturu u kojoj čitatelj može pronaći dodatne informacije.

Prvi dio knjige sažeto tematizira i pojašnjava višeznačni pojam *Kinder- und Jugendliteratur*. Autorica ističe da je poglavito riječ o književnim, ali i o djelima nastalima u okviru širega medijskoga stvaralaštva, što su ih odrasli napisali ili oblikovali za djecu i odnosno ili za mladež. Time taj pojam razgraničava od pojma dječjeg i mladenačkoga stvaralaštva te od pojma obvezne školske lektire i lektire koju mlađa književna publika rado čita u slobodno vrijeme. Govoreći o heterogenim shvaćanjima i uporabama toga pojma, autorica kritizira uporabu novijih termina poput 'intencionalne', 'specifične', 'sankcionirane' ili 'izvorne' dječje književnosti, koji više pridonose unošenju zbrke, nego usustavljanju predmetnoga proučavanja, premda i sama autorica povremeno koristi te izraze (usp. 51). Poglavlje završava kronološkim prikazom razvoja dvojnoga pojma *Kinder- und Jugendliteratur* kroz stoljeća: od vremena kada se taj pojam niti ne nazire (primjerice u poznatome rječniku braće Grimm taj pojam uopće ne postoji) preko raznih načina sistematizacije i diferencijacije i u drugim jezicima pa sve do najnovijih formulacija, tendencija i trendova, kao što je uporaba engleskih naziva poput *all-age* ili *crossover literature*.

Jednakom sistematičnošću kao što je prikazala povijesni razvoj krov'noga pojma, u drugom poglavlju autorica nudi kronološki prikaz razvoja proučavanja dječje književnosti i književnosti za mladež, počevši od njegovih začetaka krajem osamnaestoga stoljeća i u doba romantizma pa sve do današnjih dana. Veliki utjecaj na razvoj proučavanja dječje književnosti poklanja, između ostaloga, klasifikaciji Charlotte Bühler te ističe povezanost proučavanja dječje književnosti s proučavanjem bajki. Navode se i ukratko komentiraju brojna djela koja se bave proučavanjem povijesti dječje književnosti na njemačkome govornome području. Ono se od kraja devetnaestoga stoljeća pa do danas može pohvaliti bogatom tradicijom koja uz višetomne priručnike, bibliografije i leksikone obuhvaća i opsežne, znanstveno utemeljene, specijalizirane monografije posvećene ili samo jednoj epohi ili pak samo jednome književnome žanru. Od sredine dvadesetoga stoljeća težište proučavanja dječje književnosti i književnosti za mladež premješta se na estetska ili pak ideološko-kritička istraživanja koja propituju održivost tradicionalnih uloga u društvu

dok su od 1990-ih godina u žiži interesa književne kritike poglavito interdisciplinarna istraživanja vezana uz intermedijalnost i uzajamni utjecaj pojedinih medija, komparativne studije, imagologiju, interkulturalnost, intertekstualnost, proučavanje slikovnica i dr. Također se predstavljaju njemački znanstveni instituti i ustanove od važnosti za promicanje proučavanja književnosti za djecu i mladež, kao što je *Internationale Jugendbibliothek* u Münchenu, koja posjeduje najveći fond knjiga za djecu i mladež u svjetskim razmjerima.

Treći dio knjige posvećen je teorijskim okvirima proučavanja dječje književnosti iz druge polovice dvadesetoga stoljeća te suvremenim trendovima u proučavanju dječje književnosti i književnosti za mladež. Budući da je riječ o 'uvodu', autorica u ovome poglavlju pojašnjava stručne pojmove koje će kasnije rabiti u prikazu povijesnoga pregleda i pri analizi književnih djela. Time znatno olakšava snalaženje i razumijevanje onima koji se tek trebaju pobliže upoznati s predmetnim područjem. Pritom predstavlja i određene teorijske pristupe, koncepte i uvriježene inojezične teorijske pojmove koji su uvelike pridonijeli razvoju i otvorili nove aspekte u proučavanju književnosti za djecu i mladež (usp. 20) kao što su *crosswriting* (pisanje za višestruku čitateljsku publiku djece, mladeži i odraslih) ili *literacy studies* (istraživanje pismenosti). Autorica tako primjerice, ukazujući na važnost djetetove pismenosti, definira pojam 'pismenost' (*literacy*) kao skup raznovrsnih kompetencija podrazumijevajući pod time da temeljna funkcionalna pismenost djeteta mora biti obogaćena književnom, vizualnom i medijskom pismenošću koje će ono moći trajno razvijati tek u interaktivnom suodnosu pojedinih aspekata. Među bitnim pitanjima suvremenih teorijskih koncepcija autorica također ističe problematiku diskursa djetinjstva i izmijenjene slike djeteta, uvođenja komparativnih studija u područje dječje književnosti, određivanja pojma klasika, uspostavljanja kanona dječje književnosti, kao i već spomenuti pojam '*crosswriting*' u smislu prevladavanja, odnosno brisanja dobnih granica čitatelja dječje književnosti i književnosti za mladež. Autorica, nadalje, apostrofirala suodnos intermedijalnosti, medijske kompetencije i transliteracije, međuovisnosti teksta i ilustracije u slikovnici, stripu i mangama te u vizualnim i elektroničkim medijima kao i njihovu aktualnu rasprostranjenost i ulogu.

U četvrtome dijelu knjige daje se prikaz razvoja književnosti njemačkoga govornoga područja za djecu i mladež u povijesnom pregledu i to od njenih začetaka u dvanaestome stoljeću preko autora i poučnih djela humanizma, renesanse, baroka i prosvjetiteljstva pa sve do današnjih autora, publikacija i hibridnih žanrova, interaktivnih knjiga i digitalnih pripovijedi. Autorica pregledno i sustavno obrađuje svako povijesno razdoblje, ističući bitne promjene i trendove koji su obilježili određenu epohu i usmjerili daljnji razvoj dječje književnosti što zorno prikazuje na primjerima sažetih analiza kanonskih djela. Iako autorica posvećuje pozornost književnim djelima, autorima i bitnim odrednicama književnoga stvaralaštva devetnaestoga stoljeća, najveći dio ovoga kronološkoga prikaza zauzima književna produkcija dvadesetoga stoljeća. Riječ je o razdoblju burnih društvenih previranja i novih uvida u pojedinim znanstvenim poljima, poput psihologije i pedagogije, koji su utjecali i na razvoj književnosti i na teorijska promišljanja o književnosti. Vrijeme je to raznih tendencija i pravaca u književnom stvaralaštvu za djecu i mladež, ali i izrazito bogatoga dječjeknjiževnoga stvaralaštva koje je, poglavito u drugoj polovici dvadesetoga stoljeća, doživjelo pravi procvat. Stoga je takva snažna posvećenost autorice tome razdoblju

sasvim opravdana. Povijesni pregled završava 2011. godinom, uvidom u sadašnje stanje dječje književnosti u kojoj sve veću ulogu zauzimaju i razni oblici multimedijalnoga izražavanja kao i internet.

Na kraju knjige, premda sadržajno pripada četvrtome poglavlju, nalazi se vremenska lenta, u okviru koje su navedeni događaji iz svjetske i njemačke povijesti te iz povijesti umjetnosti i kulture od srednjega vijeka do danas, relevantni za kulturu općenito, ali i za razvoj književnosti za djecu i mladež poput, primjerice, izbijanja Francuske revolucije, objavljivanja reformsko-pedagoških spisa Ellen Key ili izgradnje Berlinskoga zida. Na taj način čitatelj podatke iz knjige može smjestiti i u širi društveno-kulturni kontekst.

Posljednje poglavlje knjige posvećeno je analizi šest u žanrovskom pogledu različitih klasičnih djela njemačke književnosti za djecu i mladež, nastalih u rasponu od gotovo dvjesto godina, koja su, međutim, reprezentativni predstavnici razdoblja kojima pripadaju. Većina tih djela nažalost nije poznata čitateljstvu izvan njemačkoga govornoga područja. Iznimku čini fantastična priča „Nußknacker und Mausekönig“ E. T. A. Hoffmanna čiji je sadržaj proslavio i balet „Orašar“ Petra Iljiča Čajkovskoga. Autorica pojašnjava način na koji ta bajka odstupa od tada raširenoga pripovjednoga diskursa bajki braće Grimm, upozorava na velik broj pitanja koje djelo otvara, povezuje romantičarsku sliku djeteta sa spoznajama suvremene dječje psihologije i pedagogije, analizirajući pritom djelo sa stajališta suvremenih znanstvenih postignuća. Uz već navedeno Hoffmannovo djelo, u ovome se poglavlju predstavljaju i druga kanonska djela njemačke dječje književnosti: realistični djevojački roman *Der Trotzkopf* Emme von Rhoden s kraja devetnaestoga stoljeća, Kästnerov roman *Emil und die Detektive* iz razdoblja Nove objektivnosti, zbirka pjesama Josefa Guggenmosa *Was denkt die Maus am Donnerstag*, realistični roman za mlade *Ich ganz cool* spisateljice Kirsten Boie te fantastični bestseller Cornelia Funke *Tintenwelt-Trilogie*. Autorica sustavno analizira svako djelo ističući njegove osobitosti, ali ga istodobno smješta i u njegov kulturni, odnosno, društveno-povijesni kontekst. Osim sadržajem i tematikom djela te njegovim likovima, analize se u pravilu bave i stilom, izražajnim sredstvima, pripovjednim perspektivama, kompozicijom i strukturom djela, kao i obilježjima žanra kojemu ono pripada, problematikom djetinjstva te zaključno recepcijom djela u vrijeme nastanka i danas.

Uz već navedenu vremensku lentu, na samome kraju knjige, autorica navodi popis djela primarne i sekundarne literature, kazalo autora te kazalo pojmova. Međutim, u popisu književnih djela nalaze se samo djela koja su prethodno detaljno analizirana u posljednjem poglavlju. Radi bolje orijentacije bilo bi korisno da su navedena i književna djela o kojima je bilo riječi u ostalim poglavljima, primjerice u povijesnom prikazu.

Možemo zaključiti da knjigu Bettine Kümmerling-Meibauer obilježuju aktualnost tematike i kompleksnost prikaza, kao i autoričina upućenost u znanstvenu i stručnu literaturu. Autorica pregledno i sustavno komponira i objedinjuje književnoteorijske priloge, preglede povijesnoga razvoja i kritičke sustavne analize kanonskih djela njemačke dječje književnosti i književnosti za mladež. Budući da se obraća širem krugu čitatelja, problematiku ne obrađuje uvijek iscrpno, no zato uvijek jasno i znanstveno utemeljeno skicira ono što je najvažnije za objektivni prikaz odabranih djela, koji će zasigurno svakoga imalo zainteresiranoga čitatelja potaknuti na daljnje samostalno istraživanje. Držat ćemo

---

stoga velikim propustom ako ova knjiga ostane nepoznata dijelu hrvatskoga čitateljstva koje ne vlada njemačkim jezikom te smatramo da ona zbog svoje već spomenute aktualnosti, objektivnosti i kompleksnosti svakako zavrjeđuje što skoriji prijevod na hrvatski jezik.

Iris Šmidt Pelajić